

Υπηρεσία Τύπου και
Πληροφόρησης

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΥΠΟΥ αριθ. 17/22
Λουξεμβούργο, 27 Ιανουαρίου 2022

Αποφάσεις στις υποθέσεις C-234/20 και
C-238/20 Sātiņi-S

Το Δικαστήριο ερμηνεύει τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης περί αντισταθμιστικών ενισχύσεων οι οποίες χορηγούνται στο πλαίσιο του δικτύου Natura 2000

*Η άσκηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας είναι δυνατόν να περιοριστεί για λόγους προστασίας του
περιβάλλοντος, χωρίς να οφείλεται οπωσδήποτε σχετική αποζημίωση*

Το Natura 2000 είναι κοινοτικό δίκτυο περιοχών προστασίας της φύσης συσταθέν βάσει της οδηγίας για τους οικοτόπους¹. Το δίκτυο αυτό περιλαμβάνει επίσης περιοχές που καθορίζονται βάσει της οδηγίας για τα πτηνά² και αποσκοπεί στη μακροπρόθεσμη επιβίωση των πλέον σημαντικών και πλέον απειλούμενων ειδών και οικοτόπων στην Ευρώπη.

Υπόθεση C-234/20

Το 2002 η Sātiņi-S αγόρασε 7,7 εκτάρια τυρφώνων οι οποίοι βρίσκονται σε προστατευόμενη φυσική περιοχή και σε ζώνη διατηρήσεως κοινοτικής σημασίας Natura 2000 στη Λεττονία.

Στις 2 Φεβρουαρίου 2017 η Sātiņi-S υπέβαλε ενώπιον της Υπηρεσίας στήριξης της αγροτικής οικονομίας αίτηση με την οποία ζητούσε να της καταβληθεί, για τα έτη 2015 και 2016, αποζημίωση λόγω της απαγορεύσεως εγκαταστάσεως φυτειών βακκινίου στην ανωτέρω τυρφώδη έκταση. Με απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2017, η συγκεκριμένη υπηρεσία απέρριψε την αίτηση αυτή για τον λόγο ότι η εφαρμοστέα εθνική ρύθμιση δεν προέβλεπε την καταβολή τέτοιας αποζημίωσης.

Η Sātiņi-S άσκησε προσφυγή κατά της ως άνω αποφάσεως ενώπιον του Administratīvā apgabaltiesa (περιφερειακού διοικητικού εφετείου, Λεττονία), το οποίο την απέρριψε με απόφαση της 26ης Μαρτίου 2018. Η Sātiņi-S άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, του Augstākā tiesa (Senāts) (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Λεττονία).

Το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε στο Δικαστήριο σειρά ερωτημάτων σχετικά με τον κανονισμό 1305/2013, για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)³, καθώς και σχετικά με το άρθρο 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

Κατά το άρθρο 30 του εν λόγω κανονισμού, στήριξη παρέχεται ετησίως και ανά εκτάριο γεωργικής έκτασης ή ανά εκτάριο δάσους, προκειμένου να αποζημιώνονται οι δικαιούχοι, στις οικείες περιοχές, για τις πρόσθετες δαπάνες και για την απώλεια εισοδήματος λόγω των μειονεκτημάτων τα οποία οφείλονται στην εφαρμογή της οδηγίας για τους οικοτόπους, της οδηγίας για τα πτηνά και της οδηγίας-πλαίσιου για τα ύδατα⁴. Με το εν λόγω άρθρο διευκρινίζεται επίσης ότι επιλέξιμες για

¹ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7).

² Οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ 2010, L 20, σ. 7).

³ Κανονισμός (ΕΕ) 1305/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 του Συμβουλίου (ΕΕ 2013, L 347, σ. 487, και διορθωτικό ΕΕ 2016, L 130, σ. 1).

⁴ Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ 2000, L 327, σ. 1).

τις ενισχύσεις αυτές είναι οι γεωργικές και δασικές περιοχές που υπάγονται στο δίκτυο Natura 2000 σύμφωνα με τις οδηγίες για τους οικοτόπους και για τα πτηνά.

Με τη σημερινή απόφασή του, το Δικαστήριο διαπιστώνει, κατά πρώτον, ότι «τυρφώνες» ή «τυρφώδεις εκτάσεις» ευρισκόμενες σε περιοχές του δικτύου Natura 2000 που δεν εμπίπτουν στον ορισμό της «γεωργικής εκτάσεως» ή σε εκείνον του «δάσους», κατά την έννοια του κανονισμού 1305/2013, δεν μπορούν να τύχουν ενισχύσεων βάσει του άρθρου 30 του συγκεκριμένου κανονισμού.

Εν συνεχεία, το Δικαστήριο εξετάζει το ζήτημα εάν ο εν λόγω κανονισμός επιτρέπει σε κράτος μέλος να αποκλείει τους τυρφώνες από το ευεργέτημα της καταβολής ενισχύσεων στο πλαίσιο του δικτύου Natura 2000 ή να περιορίζει τη χορήγηση ενισχύσεως για τέτοιες εκτάσεις στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο χαρακτηρισμός τους ως «περιοχών Natura 2000» έχει ως αποτέλεσμα να παρακωλύει την εντός αυτών άσκηση συγκεκριμένου είδους οικονομικής δραστηριότητας, ιδίως δε την άσκηση δασικής δραστηριότητας.

Το Δικαστήριο διευκρινίζει συναφώς ότι, βάσει του άρθρου 2, παράγραφος 2, του ως άνω κανονισμού, ένα κράτος μέλος δύναται να ορίσει την έννοια του «δάσους» κατά τρόπο που θα αποκλείει τους τυρφώνες ή τις τυρφώδεις εκτάσεις από το δικαίωμα λήψεως ενισχύσεων, ακόμη και αν πρόκειται για περιοχές που αντιστοιχούν στον ορισμό του άρθρου 2, παράγραφος 1 στοιχείο ιη΄, του κανονισμού 1305/2013. Εξάλλου, καταρχήν, το δίκαιο της Ένωσης παρέχει στα κράτη μέλη περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά, αφενός, την επιλογή των μέτρων που προτίθενται να εφαρμόσουν μεταξύ των προβλεπόμενων στο δίκαιο της Ένωσης και, αφετέρου, τον προσδιορισμό των περιορισμών ή μειονεκτημάτων λόγω των οποίων χορηγούνται ενισχύσεις.

Κατά το Δικαστήριο, το άρθρο 30, παράγραφος 6, στοιχείο α΄, του κανονισμού 1305/2013 έχει την έννοια ότι επιτρέπει σε κράτος μέλος να αποκλείει από τις ενισχύσεις που χορηγούνται στο πλαίσιο του δικτύου Natura 2000, αφενός μεν, τις «γεωργικές περιοχές που υπάγονται στο Natura 2000», κατά τη διάταξη αυτή, περιλαμβανομένων των τυρφώνων που εμπίπτουν στις εν λόγω περιοχές, αφετέρου δε, τυρφώνες ευρισκόμενους εντός των περιοχών οι οποίες υπάγονται στο Natura 2000 και εμπίπτουν καταρχήν στην έννοια του «δάσους», κατά τον συγκεκριμένο κανονισμό και, επομένως, σε εκείνην των «δασικών περιοχών που υπάγονται στο Natura 2000», κατά τον ίδιο κανονισμό. Εξάλλου, ένα κράτος μέλος δύναται να περιορίζει την καταβολή τέτοιων ενισχύσεων για δασικές περιοχές υπαγόμενες στο δίκτυο Natura 2000, περιλαμβανομένων, ενδεχομένως, των τυρφώνων, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο χαρακτηρισμός τους ως «περιοχών Natura 2000» έχει ως αποτέλεσμα να παρακωλύει την εντός αυτών άσκηση συγκεκριμένου είδους οικονομικής δραστηριότητας, ιδίως δε την άσκηση δασικής δραστηριότητας.

Τέλος, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι από το γράμμα του άρθρου 17 του Χάρτη προκύπτει ότι δικαίωμα αποζημιώσεως αναγνωρίζεται ρητώς μόνον σε περίπτωση στερήσεως του δικαιώματος ιδιοκτησίας, όπως λόγου χάρη σε περίπτωση απαλλοτρίωσης, κάτι που προδήλως δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

Όντως, η απαγόρευση εγκαταστάσεως φυτείας βακκινίου σε ακίνητο περιουσιακό στοιχείο υπαγόμενο στο δίκτυο Natura 2000 δεν συνιστά στέρηση του δικαιώματος ιδιοκτησίας επί του συγκεκριμένου περιουσιακού στοιχείου, αλλά περιορισμό της ασκήσεώς του, η οποία μπορεί να ρυθμίζεται από τον νόμο στο μέτρο που είναι αναγκαίο για το γενικό συμφέρον, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 17, παράγραφος 1, τρίτη περίοδος, του Χάρτη.

Κατά το Δικαστήριο, όμως, δεν προκύπτει ότι μέτρο το οποίο απλώς απαγορεύει την εγκατάσταση φυτείας βακκινίου σε τυρφώνες προκειμένου να προστατευθεί η φύση και το περιβάλλον θα συνιστούσε, ελλείψει αποζημιώσεως των θιγομένων κυρίων, υπέρμετρη και ανεπίτρεπτη επέμβαση θίγουσα την ίδια την υπόσταση του δικαιώματος ιδιοκτησίας.

Το Δικαστήριο επισημαίνει συναφώς ότι, μολονότι βεβαίως τα κράτη μέλη δύνανται να θεωρούν, εφόσον το κρίνουν αναγκαίο και υπό την προϋπόθεση ότι ενεργούν τηρουμένου του δικαίου της Ένωσης, ότι ενδείκνυται η μερική ή πλήρης αποζημίωση των κυρίων των γεωτεμαχίων που θίγονται από τα μέτρα διατηρήσεως τα οποία λαμβάνονται βάσει των οδηγιών για τα πτηνά και

τους οικοτόπους, εντούτοις από τη διαπίστωση αυτή δεν μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη, στο δίκαιο της Ένωσης, υποχρεώσεως καταβολής τέτοιας αποζημιώσεως.

Το Δικαστήριο αποφαινεται ότι το άρθρο 30 του κανονισμού 1305/2013, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 17 του Χάρτη, έχει την έννοια ότι ο κύριος τυρφώνα υπαγόμενου στο δίκτυο Natura 2000 δεν πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνει ενίσχυση στο πλαίσιο του δικτύου αυτού λόγω περιορισμού οικονομικής δραστηριότητας δυνάμενης να ασκηθεί στον τυρφώνα του, συγκεκριμένα λόγω της απαγόρευσης εγκαταστάσεως φυτείας βακκινίου, όταν ο ενδιαφερόμενος είχε λάβει γνώση του συγκεκριμένου περιορισμού κατά τον χρόνο κτήσης του οικείου ακινήτου..

Υπόθεση C-238/20

Το 2002 η Sātiņi-S αγόρασε δύο ακίνητα συνολικής επιφάνειας 687 εκταρίων, εκ των οποίων 600,70 εκτάρια λιμνώδους εκτάσεως, σε προστατευόμενο φυσικό βιότοπο ο οποίος εν συνεχεία, το 2005, υπήχθη στο δίκτυο Natura 2000 στη Λετονία.

Το 2017 η Sātiņi-S υπέβαλε αίτηση στην Αρχή Προστασίας του Περιβάλλοντος προκειμένου να της χορηγηθεί αποζημίωση για ζημιές που προκλήθηκαν στην υδατοκαλλιέργεια από πτηνά και άλλα προστατευόμενα ζώα. Η εν λόγω αρχή απέρριψε την αίτηση αυτή με την αιτιολογία ότι η Sātiņi-S είχε ήδη λάβει ενίσχυση ήσσονος σημασίας συνολικού ύψους 30 000 ευρώ σε περίοδο τριών οικονομικών ετών, βάσει του κανονισμού 717/2014 για τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας στους τομείς της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας⁵.

Η Sātiņi-S άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής, υποστηρίζοντας ότι, λόγω του αντισταθμιστικού χαρακτήρα της, η αποζημίωση όσον αφορά ζημιές που προκαλούνται στην υδατοκαλλιέργεια από προστατευόμενα ζώα δεν συνιστά κρατική ενίσχυση. Δεδομένου ότι η προσφυγή της απορρίφθηκε σε πρώτο και δεύτερο βαθμό, η Sātiņi-S άσκησε αναίρεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, του Augstākā tiesa (Senāts).

Με τη σημερινή απόφασή του, το Δικαστήριο κρίνει καταρχάς, με σκεπτικό κατ' ουσίαν ανάλογο εκείνου της υποθέσεως C-234/20, ότι το άρθρο 17 του Χάρτη έχει την έννοια ότι δεν αντιτίθεται στο ενδεχόμενο η αποζημίωση η οποία χορηγείται από κράτος μέλος για τις απώλειες που υφίσταται επιχείρηση λόγω μέτρων προστασίας τα οποία έχουν εφαρμογή σε περιοχή υπαγόμενη στο δίκτυο Natura 2000 βάσει της οδηγίας για τα πτηνά να είναι σημαντικά κατώτερη των ζημιών που πράγματι υπέστη η οικεία επιχείρηση.

Στη συνέχεια το Δικαστήριο εξετάζει το ζήτημα αν αποζημίωση χορηγούμενη μέσω κρατικών πόρων, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, παρέχει στον δικαιούχο της πλεονέκτημα κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ το οποίο διέπει τις κρατικές ενισχύσεις, λαμβανομένου υπόψη του προβαλλομένου αντισταθμιστικού χαρακτήρα της. Το Δικαστήριο επισημαίνει επ' αυτού ότι οι δαπάνες που συνδέονται με την τήρηση υποχρεώσεων εκ του νόμου ή κανονιστικής ρυθμίσεως για την προστασία του περιβάλλοντος, ιδίως δε για την προστασία της άγριας πανίδας, και την αποκατάσταση ζημιών που μπορεί να προκαλέσει η άγρια πανίδα σε επιχείρηση του τομέα της υδατοκαλλιέργειας, εμπίπτουν στις συνήθεις λειτουργικές δαπάνες τέτοιας επιχειρήσεως. Ως εκ τούτου, η χορήγηση αποζημιώσεως για ζημιές που προκαλούνται στην επιχείρηση από προστατευόμενα ζώα συνιστά οικονομικό πλεονέκτημα το οποίο δεν θα μπορούσε, καταρχήν, να αποκομίσει η επιχείρηση υπό κανονικές συνθήκες της αγοράς.

Κατά το Δικαστήριο, το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι αποζημίωση χορηγούμενη από κράτος μέλος για τις ζημιές που υπέστη επιχείρηση λόγω των μέτρων προστασίας τα οποία έχουν εφαρμογή σε περιοχή υπαγόμενη στο δίκτυο Natura 2000 βάσει της οδηγίας για τα πτηνά παρέχει πλεονέκτημα δυνάμενο να συνιστά «κρατική ενίσχυση», κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, εφόσον πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις που απαιτούνται για τον συγκεκριμένο χαρακτηρισμό.

⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 717/2014 της Επιτροπής, της 27ης Ιουνίου 2014, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 [ΣΛΕΕ] στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας στους τομείς της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (ΕΕ 2014, L 190, σ. 45).

Τέλος, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί εάν το άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 717/2014 έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση κατά την οποία αποζημίωση όπως η επίμαχη εν προκειμένω πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, τυγχάνει εφαρμογής για την αποζημίωση αυτή το ανώτατο όριο των ενισχύσεων ήσσονος σημασίας, ύψους 30 000 ευρώ.

Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι, στο μέτρο που έχει εφαρμογή ο κανονισμός 717/2014, το οικείο κράτος μέλος, εφόσον αποφασίσει, όπως εν προκειμένω, να καθορίσει ως ανώτατο όριο της επίμαχης ενισχύσεως τα 30 000 ευρώ, δύναται να τη χαρακτηρίσει ως «ενίσχυση ήσσονος σημασίας» και, κατά συνέπεια, να μην την κοινοποιήσει στην Επιτροπή.

ΥΠΟΜΝΗΣΗ: Η προδικαστική παραπομπή παρέχει στα δικαστήρια των κρατών μελών τη δυνατότητα, στο πλαίσιο της ένδικης διαφοράς της οποίας έχουν επιληφθεί, να υποβάλουν στο Δικαστήριο ερώτημα σχετικό με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ή με το κύρος πράξεως οργάνου της Ένωσης. Το Δικαστήριο δεν αποφαινεται επί της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου. Στο εθνικό δικαστήριο αναπόκειται να επιλύσει τη διαφορά σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου. Η απόφαση αυτή δεσμεύει, κατά τον ίδιο τρόπο, τα άλλα εθνικά δικαστήρια που επιλαμβάνονται παρόμοιου προβλήματος.

Ανεπίσημο έγγραφο προοριζόμενο για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, το οποίο δεν δεσμεύει το Δικαστήριο.

Το πλήρες κείμενο των αποφάσεων ([C-234/20](#) και [C-238/20](#)) είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα CURIA από την ημερομηνία δημοσίευσής τους.

Επικοινωνία: Estella Cigna-Αγγελίδη ☎ (+352) 4303 2582.